

הסובל מקור, האם רשאי לשתות שתיה חמה באמצע פסוקי דזמרה

דרש רבי שמלאי בברכות (לב). "לעולם יסדר אדם שבתו של הקב"ה ואחר כך יתפלל, מנלך ממשה דכתוב (דברים פ"ט) ואתחנן אל ה' וגו'. וע"כ קבעו חז"ל לומר פסד"ז לפני התפלה, "ברוך שאמר" לפניהם ו"ישתבח" לאחרים (ע"י **בב"י** רס"ו).

ומבואר **בריי"ף** (ברכות כג. פד"ף) ו**ברא"ש** (שם ס"ה ה) הפסקה בין "ברוך שאמר" ל"ישתבח" אסורה, משום שדברך שאמר היא ברכה שלפני פסד"ז וישתבח היא הברכה האחרונה, ודינם בברכה אריכתא, וכתב **הב"י** (ס"ו נא) שמדברי **הכלבו** (ס"ו ט) ד משמע דא"ע לפי שעת מצוה יכול להפסיק בין וישתבח ליוצר בין ברוך שאמר לישתבח לא יפסיק. **יש** לדון במי שסובל מקור או מכאב גרון או מצמא וכדו' וצריך לשתות באמצע פסד"ז וכדו' האם רשאי לעשות כן. והנה א"ע אסור לשתות ולאכול לפני תפלת שמו"ע כמבואר בסיומן פ"ט (טע' ג-ד), מ"מ מים מותר לשתות, בין בחול בין בשבת ויו"ט, וה"ה תה ללא סוכר (ע"י עוד בזה **במ"ב** (שם ס"ק כב)), ולהרבה פוסקים אין קפה עם חלב שרי (ע"י **דעת תורה** (שם), ערוה"ש, (אות כג), **כה"ח** (אות לא), **אורחות רבנו** (ח"א ע"פ ב) **והליכות שלמה** (פ"ב אות ב)). וכן פוסקים משקין לרפואה, מותר, והצמא והרעב הריו הם בכלל חולים לענין זה, וע"כ אם אינו בהם יכולת לכוין דעתם להתפלל אם רצו לא יתפללו על שיהאילו וישתו.

ולענין אכילה ושתיה בעודו מניח תפילין, ע"י **במ"ב** (ס"ו ס"ק י"ט) שהביא בשם **ספר שולחן שלמה** שמתפקד דאפשר דהא דשרי אכילת ארעי בתפילין זהו דוקא במי שמתחיל כל היום אבל לא למי שדרכו להניח רק בשעת קייש ותפלה, ע"כ. אולם דעת **החז"ם** (ד"הם והנהגות פ"ג אות ט) דאף בגומיני שמתחילים התפילין רק לתפלה אכילת ארעי בהם שריא, וע"י **בשו"ת השו"ת ש"י** (ח"א ט"ו רס"ו) **במנהגי החת"ס** (אות י"ח).

אלא דאכתי יש להסתפק בזו בתורת **א'** האם הברכה על הפסקה **ב'** האם השתיה גופא היא הפסקה ולענין הספק הראשון האם אמירת ברכה האם הפסק בפסד"ז, הנה **בשו"ע** (ס"ו נא טע' ד) פסק דצריך לזוהר מלהפסיק בדבור משיתחיל ברוך שאמר עד סוף י"ח, והוסיף **הרמ"א** דאפי' לצורך מצוה אין לדבר בין ברוך שאמר לישתבח. ומ"מ לברכת הטלית או תפילין אם לא היו לו הכל התחלת התפלה רשאי להפסיק בין הפרקים כדי לברך עליהן.

ולכאורה ברכת הנהנין אינה עדיף אמירת הטלית דאסור להפסיק עבורה (א"י"כ לא היתה טלית קודם התחלת התפלה), וכמו שמצינו **בשל"ה** (שבועות, נו מצוה ד"ה העולם) שכתב דמה שנוהגים לחלק עשבים בשבועות בבית הכנסת לא יחלקו עד אחר תפלת י"ח כדי שיוכלו לברך, דאסור להפסיק בברכה מברוך שאמר עד אחר י"ח. אלא דע"י **בחק יעקב** (ס"ו חצ"ד ס"ק ז) דבאמת נוהגים לחלק אפי' לפני תפלת י"ח, והטעם אפשר דסומכים דבקרי"ש בין הפרקים קי"ל דשואל מפני הכבוד ומשיב לכל אדם וכ"ש שמותר לברך על הריח בין הפרקים. ומהו כבר דחה דבריו **הא"ר** (שם אות ב) דלא נהירא דלא עדיף מברכת טלית בין הפרקים דכתב הרמ"א בס"י (ט"ו ג) דאסור. וכן נקטו **הפמ"ג** (שם א"א ס"ק ה) ו**המ"ב** (שם ס"ק ט').

ולפ"ז י"ל דאסור לברך על השתייה באמצע פסד"ז. אלא דיעוין **במ"ב** סימן ס"ו (ס"ק טז) שכתב דהיכא שהוא יושב בבחי"כ ומתב"ש לישב בלי טלית לכו"ע יכול לברך עליו בין הפרקים. ולפ"ז מסתבר דה"ה בני"ד אם קשה לו שלא לשתות מחמת כאב גרון או צמאון וכדו', רשאי לברך על השתייה, בפרט בפסד"ז דקיל טפי מקרי"ש. דמבואר לעיל דרשאי לברך על הטלית בין הפרקים כשהגיע לפניו באמצע פסד"ז אף ללא הטעם דכבוד הבריות. (ועוד העירונו דאף אם נימא דהברכה היא הפסק ואינו רשאי לברך מ"מ אם קשה לו הדבר ללא השתייה י"ל דרשאי לשתות אף ללא ברכה, כמבואר **במ"ב** (ס"ו ט"ב ס"ק ט) ו**בביאור הלכה** (שם ד"ה וא"ף), עיי"ש).

אלא דאכתי יש לדון בספק השני האם השתייה גופא היא הפסק. והנה לענין ברכות הנהנין קודם תפלת דאסור להפסיק בדבור בין הברכה לאכילה כמבואר **בשו"ע** (ס"ק קטז טע' ה), כתב **במהרי"ל** (צ"ב) דאם בירך אדם על היין וכשטועם הוא מים, ודעתו היתה להוציא אף אחרים בברכות ולפניהם יש יין, א"צ לחזור ולברך בפמ"ג פעם שנית. והקשה **המ"א** (ס"ו ר"ט ס"ק ה) דלהוי טעימת המים הפסק בין הברכה לשתית היין, ויישב דאפשר לומר דלעולם טעימת דבר אחר בין ברכה לאכילה אינה הפסק, והניח הדבר בצ"ע.

אולם **בט"ז** (ס"ו ר"ב ס"ק ו) מבואר דהנהא אחרת היא הפסק ודלא כהמהרי"ל, דהנה על דברי הרמ"א שכתב דהאכל גרעיני גודגניות למתק הפסקה מברך על האוכל לתחילה וא"ע שהוא טפל לשתיה ואינו מברך עליו רק שהכל הואיל והוא טפל לדבר אחר, תמה הט"ז דנימא כיון שדעתו לשתות יין ואוכל לתחילה למתק השתייה שפיר יברך תכף על היין ויאכל הגרעין וישתה, ואין לומר דהוה הפסק בין ברכה לשתיה כי אכילה זו לצורך השתייה היא, ויישב דכיון דהוה הנאה אחרת מן השתייה הוה הפסק, ע"כ. ומבואר דא"כ טעימת דבר אחר בין הברכה לאכילה היא הפסק.

אולם אפשר לדחות דס"ל להט"ז דדוקא הנאה אחרת מן השתייה היא הפסק, כלומר דדוקא אכילה כלפי שתייה היא הפסק, משא"כ שתייה בשתייה. ושורר שכן כתב **במנחת פיתים** (שם) דדוקא אכילה לגבי שתייה היא הפסק משא"כ אכילה לגבי אכילה וכדו'. ולפ"ז אפשר לומר דאף לפי המהרי"ל דוקא בשתייה לגבי שתייה הדין כן, [אלא דלפי סברת המ"א אילבא דהמהרי"ל משמע דאין חילוק. וכן משמע **מהכה"ח** (ס"ו ר"ט אות י"ד) שהרי כתב דלמהרי"ל "השתיה הטעימה אינה הפסק]. אלא **שבמ"ג** (ט"ז ש"ס) מבואר דלפי הט"ז בכל גווניו היא הפסק, דהרי למד דהטעם דהוי הפסק היינו כי האכילה היא מעשה, ונשא"ר בצ"ע. וכן נקט **הדעת תורה** (שם ר"ב ד"ה א"כ מברך על האוכל).

ולמעשה **בח"א** (כלל נו אות ז) פסק דטעימה אינה הפסק ויכול לתקן בכ"ד. וכן נקטו **המ"ב** (ס"ו ר"ט ס"ק ח) ו**הכה"ח** (שם) ע"פ המ"א הני"ל. ולפ"ז יש לדון דשמא ה"ה לענין שתייה או אכילה באמצע תפלתו דאינו הפסק. אלא ד"ל כד"י לענין ברכת "הנהנין" דאיכא למימר דהנהא אחרת אינה בכלל הפסק, אבל לענין תפילה דאין שייכות להנאת אכילה ושתיה כ"ל דלכו"ע היא הפסק. אלא דבאמת אכתי י"ל לאידך גיסא דעד כאן לא נח' אם הנאה אחרת היא הפסק אלא לענין ברכת הנהנין שהברכה היא על הנאה, אבל שתייה או אכילה באמצע תפלה אפשר דלא הוי הפסק כלל.

(נראה לכאורה שהביא ראייה דאכן שתייה בתוך פסד"ז בכלל הפסק הוא. דהנה מצינו **בריי"ף** (פסחים כד. פ"ה) שנקט לענין ד' כוסות שבליל פסח דהואיל וכל אחד וא' מצוה בפני עצמו הוא מברכין בפמ"ג אכל כסא וכסא, וכמו שמצינו לענין ברכת המזון דכיון דלא אפשר למשתי וברוכי בהדי הדדי הוי ברהמ"ז הפסק וכשגומר ברכת המזון צריך לחזור ולברך, ה"כ נמי כיון דכיון דלא אפשר ליה למיקרי ומשתי בהדי הדדי צריך לחזור ולברך בטר דגמר הגדה ויבדק דגמר הלילא בורא פת"י וסב"א מעליה הוא, ע"כ.)

וע"י **בבעל המאור** (שם) שהקשה שהרי מקרא ההגדה אינו מפסיקו משתייה שהרי אמרו (פסחים ק"ז): בין הכוסות הללו אם רצה לשתות שותה. ו**הר"ן** (שם ד"ה כתב) כתב דלאו קושיא היא דאע"ג דאמר' דבין הכוסות הללו אם רצה לשתות ישתה משמע דאין דהיינו בין הכוסות אבל לא באמצע הכוס, שאחר שמוג הכוס לספר עליו יציאת מצרים שהוא מן התורה אינו בדין שימזוג כוס אחר וישתה, ועוד שהרי אומר עליו ב' פרקים מן ההלל וברכה אשר גאלנו שהן מפסיקים אותו בעל כרחו משתייה, ע"כ. מאידך **הרא"ש** (שם ס"ו ט"ז) דחה דברי הרמ"ז דכיון דליכא היסח דעת לא בעי לברוכי אכל כסא וכסא וכן נהגו שלא לברך בורא פרי הגפן אלא על כוס של קידוש וכוס של ברכת המזון, ע"כ.

ולהלכה פסק **השו"ע** (ס"ו תע"ד ט"ז א) כהרא"ש, אחר **הרמ"א** (שם) כתב דמנהג בני אשכנז לברך ברכה ראשונה על כל כוס וכוס, אבל ברכה אחרונה אין מברכין רק אחר האחרון לבד, וכן דעת רוב הגאונים. ודעת **המ"א** (שם) דטעם המנהג לברך על כל כוס וכוס הוא מפני שכל כוס וכוס הוא מצוה בפניו. אולם **בביאור הגר"א** (אות א) כתב דהוא ע"פ הרי"ף הני"ל וכסבת הר"ן. ו**המ"ב** (ס"ו תע"ד ט"ז) כתב לבאר דברי הרמ"א דה"ל: כי משתתחיל בהגדה אסור לשתות, ולהכי הוי הפסק לאצרוכי ברכה בכוס שני, ואפילו נימא דזה אינו מפסיק לענין ברכה (וכההיא דסימן קע"ח ס"י) מ"מ כיון דכל חדא וחדא הוי מצוה בפניו יש לברך על כל כוס ברכה בפניו, ע"כ. וע"י עוד **במ"ב** (ס"ו תע"ד ט"ז).

ומבואר דשתייה באמצע הגדה אסורה ולפ"ז י"ל דה"ה לענין פסד"ז. אלא דבאמת משמע מהר"ן דדוקא מחמת הדגה חיובה מה"ת אין בין שישתה באמצע קריאתה. ומשמע עוד שאין זה מטעם הפסק אלא משום כבוד אמירת ההגדה. ואף אם נימא דאיכא הפסק בשתייה בפסד"ז מ"מ אכתי יש לומר דאם עושה כן לצורך התפלה (וכגון שקשה לו להתפלל בלא"ה) שרי כי כה"ג לא שייך הפסק כמבואר בכמה מקומות דכל שהוא לצורך הברכה ליכא משום הפסק, כמבואר **במ"ב** (ס"ו תקצ"ב ס"ק י"ב וס"ו תלב ס"ק ה).

למעשה נראה דשתייה מותרת באמצע פסוקי דזמרה "בשעת הצורך", וכיון שזקוק לה רשאי נמי לברך עליה (ולכתחלה יש לברך עליה בין הפרקים), אבל ללא צורך י"ל דאין בזה משום כבוד התפלה וכמו שמצינו בר"ן הני"ל לענין ההגדה של פסח, וכן דעת **הגר"ע אויערבאך שליט"א**, ודו"ק [ולענין בעל קורא הצריך לשתות מחמת יובש בגרון וכדו', יש לחלק בזה, דבקה"ת י"ל דרשאי כיון שהוא אינו מברך על הקריאה ואין בו משום הפסק, משא"כ בקריאת המגילה בגוונא שכונתו לצאת נמי בעצמו].